

การประเมินความเสี่ยง และผลประโยชน์ และ การลดความเสี่ยงให้ น้อยที่สุด

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาภรณ์ สุตหนองบัว

คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

การประเมินความเสี่ยง
และผลประโยชน์ และ
การลดความเสี่ยงให้
น้อยที่สุดในงานวิจัย
SBS Research

งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ (SBS) มักเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงที่ 'ไม่ใช่ทางกายภาพ' เช่น ความไม่สบายใจทางจิตใจ, ผลกระทบทางสังคม, ความเสี่ยงต่อชื่อเสียง หรือการละเมิดความลับ ดังนั้น การพิจารณาด้านจริยธรรมจึงต้องมีการประเมินอย่างรอบคอบและลดความเสี่ยงเหล่านี้ให้เหลือน้อยที่สุดในขณะเดียวกันก็ต้องมั่นใจว่าผลประโยชน์จากการวิจัยนั้นมีความคุ้มค่าเพียงพอเมื่อเทียบกับความเสี่ยง

การประเมินความเสี่ยงใน
งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์
และพฤติกรรมศาสตร์
(SBS)

ประเภทของความเสี่ยงในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และ พฤติกรรมศาสตร์

ความเสี่ยงทางจิตใจ

Emotional distress: ความทุกข์ระทมทางอารมณ์ / ความสะเทือนใจ

Anxiety, discomfort: ความวิตกกังวล, ความไม่สบายใจ

Triggering sensitive memories (e.g., trauma, violence): การกระตุ้นความทรงจำที่ละเอียดอ่อน (เช่น ความบอบช้ำทางจิตใจ, ความรุนแรง)

ความเสี่ยงทางสังคม

Stigma: การตีตรา / ความอับยศ

Social exclusion: การถูกกีดกันทางสังคม / การแยกตัวออกจากสังคม

Family or community conflict resulting from disclosure: ความขัดแย้งในครอบครัวหรือชุมชนที่เป็นผลมาจากการเปิดเผยข้อมูล

ความเสี่ยงด้าน
ความเป็นส่วนตัว
และความลับ

Accidental disclosure of personal data: การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ตั้งใจ

Re-identification in small or sensitive populations: การระบุตัวตนบุคคลซ้ำในกลุ่มประชากรที่มีขนาดเล็กหรือกลุ่มที่เปราะบาง

Breaches of digital data security: การละเมิดความปลอดภัยของข้อมูลดิจิทัล

ความเสี่ยงด้าน
กฎหมายและ
เศรษฐกิจ

Disclosing behaviors that may involve legal consequences:

การเปิดเผยพฤติกรรมที่อาจนำไปสู่ผลกระทบทางกฎหมาย

Loss of employment opportunities:

การสูญเสียโอกาสในการจ้างงาน

Financial disadvantage due to data

leakage: การเสียประโยชน์ทางการเงินเนื่องจากข้อมูลรั่วไหล

ความเลื่อมทางวัฒนธรรม

การละเมิด	การละเมิดบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (เป็นระดับที่รุนแรงที่สุด คือการกระทำที่ขัดต่อกฎระเบียบ ข้อห้าม หรือจารีตประเพณีที่เคร่งครัดของวัฒนธรรมนั้น ๆ เช่น การเข้าไปในพื้นที่หวงห้ามทางศาสนา หรือการเปิดเผยความลับของเผ่าพันธุ์โดยไม่ได้รับอนุญาต)
การลบหลู่/ทำให้ชุนเคือง	การลบหลู่คุณค่าของชุมชน (เป็นการกระทำที่กระทบต่อความรู้สึกหรือความเชื่อของคนในพื้นที่ แม้อาจจะไม่ใช่กฎข้อห้ามที่ชัดเจน แต่เป็นการแสดงความไม่เคารพต่อสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ เช่น การนำเสนอภาพลักษณ์ของชุมชนในแง่ลบ หรือการไม่ให้เกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่น)
การสร้าง ความตึงเครียด	การสร้าง ความตึงเครียดให้กับความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและชุมชน (เป็นผลกระทบในระยะยาวที่ทำให้ความเชื่อใจลดลง เช่น การเข้ามาเก็บข้อมูลแล้วหายไปเลย (Helicopter Research) โดยไม่แบ่งปันผลประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชน ทำให้ในอนาคตชุมชนอาจไม่ร่วมมือกับนักวิจัยคนอื่น ๆ อีก)

การประเมินประโยชน์
ในงานวิจัยด้าน
สังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์
(SBS)

การประเมิน
ประโยชน์ในงานวิจัย
ด้านสังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์

A. Direct Benefits
(ผลประโยชน์ทางตรง)

B. Indirect Benefits
(ผลประโยชน์ทางอ้อม)

C. Benefit to Society
(ผลประโยชน์ต่อสังคม)

A. Direct Benefits (ผลประโยชน์ทางตรง)

ในการวิจัยสายสังคมศาสตร์ ผู้เข้าร่วมอาจไม่ได้
รับผลประโยชน์ที่จับต้องได้ทันทีเหมือนการได้รับ
ยาในงานวิจัยทางการแพทย์ แต่มักจะเน้นไปที่:

การสร้างความเข้าใจในตนเอง

การให้ "ช่องทางการช่วยเหลือ/
ทรัพยากร" แก่ผู้เข้าร่วมวิจัย

B. Indirect Benefits

(ผลประโยชน์ทางอ้อม)

ผลประโยชน์นี้เกิดจากการที่ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนความคิดหรือพฤติกรรมของตนเองผ่านกระบวนการตอบแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์

การสร้างองค์ความรู้ใหม่ / การมีส่วนร่วมต่อองค์ความรู้

การพัฒนาบริการชุมชนหรือนโยบายให้ดียิ่งขึ้น

ความเข้าใจด้านวิชาการหรือด้านสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

C. Benefit to Society (ผลประโยชน์ต่อสังคม)

หลักฐานเพื่อเป็นแนวทางสำหรับโครงการทางสังคม

การพัฒนานโยบาย

การพัฒนาการบำบัดรักษาทางสุขภาพจิต
หรือนวัตกรรมทางสังคมให้ดีขึ้น

หลักการที่เป็นแนวทางในการ
ประเมินความเสี่ยงและ
ผลประโยชน์
(ตามหลัก **Belmont Report**)

Respect for Persons

(การเคารพบุคคล)

- ผู้เข้าร่วมควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงอย่างครบถ้วน
- ผู้เข้าร่วมจะต้องให้ความยินยอมด้วยความสมัครใจ

Beneficence (หลักคุณประโยชน์)

ลดความเสี่ยงให้เหลือน้อยที่สุด

เพิ่มผลประโยชน์ที่เป็นไปได้ให้มากที่สุด

Justice (หลักยุติธรรม)

การคัดเลือกผู้เข้าร่วมอย่าง
ยุติธรรม

หลีกเลี่ยงการสร้างภาระที่
หนักเกินไปแก่กลุ่มเปราะบาง

กลยุทธ์ในการลดความ
เสี่ยง ในงานวิจัยด้าน
สังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์ (SBS)

กลยุทธ์ในการลดความเสี่ยง ในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

Minimizing	การลดความเสี่ยงทางด้านจิตใจ
Protecting	การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับ
Minimizing	การลดความเสี่ยงทางสังคมและวัฒนธรรม
Minimizing	การลดความเสี่ยงทางกฎหมายและเศรษฐกิจ
Minimizing	การลดความเสี่ยงในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ (SBS) ในรูปแบบออนไลน์หรือดิจิทัล

A. การลดความเสี่ยง ทางด้านจิตใจ

แจ้งคำเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับประเด็นอ่อนไหว

อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมสามารถข้ามคำถามได้

ยุติการสัมภาษณ์หากผู้เข้าร่วมเกิดความทุกข์ใจ
หรือไม่สบายใจ

จัดให้มีการส่งต่อหรือแนะนำไปยังบริการให้
คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต

B. การคุ้มครองความ เป็นส่วนตัวและการ รักษาความลับ

01

ใช้ข้อมูลแบบไม่ระบุ
ตัวตน หรือใช้รหัส
แทนข้อมูลส่วน
บุคคล

02

ลบข้อมูลที่สามารถ
ระบุตัวตนได้ตั้งแต่
ระยะเริ่มต้น

03

จำกัดการเข้าถึง
ข้อมูลเฉพาะผู้ที่
ได้รับอนุญาต

04

ใช้ระบบจัดเก็บ
ข้อมูลที่มีการ
เข้ารหัส

05

ดำเนินการ
สัมภาษณ์ใน
สถานที่ที่เป็น
ส่วนตัวและปลอดภัย

C. การลดความเสี่ยง ทางสังคมและ วัฒนธรรม

ใช้	ใช้ภาษาที่มีความอ่อนไหวและเหมาะสมทางวัฒนธรรม
จัด	จัดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาจากชุมชนมีส่วนร่วม
ทำให้ มั่นใจ	ทำให้มั่นใจว่ากระบวนการวิจัยเคารพต่อบรรทัดฐานและคุณค่าท้องถิ่น

D. การลดความเสี่ยง ทางกฎหมายและ เศรษฐกิจ

1

หลีกเลี่ยงการเก็บ
รวบรวมข้อมูลที่สามารถ
ระบุตัวตนได้ซึ่งไม่จำเป็น

2

ขอรับใบรับรองการ
คุ้มครองความลับของ
ข้อมูล
(ในกรณีที่เหมาะสม)

3

ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมทราบ
อย่างชัดเจนถึงขอบเขต
และข้อจำกัดของการ
รักษาความลับ

**E. การลดความเสี่ยงใน
การวิจัยทางสังคมศาสตร์
และพฤติกรรมศาสตร์
(SBS) ในรูปแบบ
ออนไลน์หรือดิจิทัล**

ใช้เซิร์ฟเวอร์ที่มีความปลอดภัย

ใช้ไฟล์ที่มีการป้องกันด้วยรหัสผ่าน

ใช้แพลตฟอร์มแบบสอบถามออนไลน์ที่มีการ
เข้ารหัสแบบ **HTTPS**

หลีกเลี่ยงการบันทึกที่อยู่ **IP** เมื่อไม่มีความจำเป็น

ข้อควรคำนึงเป็นพิเศษในการวิจัยกับ กลุ่มประชากรที่เปราะบาง

ข้อควรคำนึงเป็นพิเศษในการวิจัยกับกลุ่มประชากรที่เปราะบาง (เช่น กลุ่มชนกลุ่มน้อย ผู้สูงอายุ เด็ก และกลุ่มที่มีทักษะการอ่านเขียนต่ำ)

- ใช้แบบฟอร์มแสดงความยินยอมที่มีเนื้อหาว่าง่าย กระชับ และเข้าใจได้
- ใช้ผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย (Legally Authorized Representative: LAR) ในกรณีที่เหมาะสม
- ใช้การสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม
- หลีกเลี่ยงการให้สิ่งจูงใจที่อาจก่อให้เกิดการบีบบังคับ

แนวทางและเครื่องมือในการอธิบายความสมดุล
ระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์สำหรับการ
พิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
(IRB/REC)

แนวทางและเครื่องมือในการอธิบายความ
สมดุลระหว่างความเสี่ยงและประโยชน์
สำหรับการพิจารณาของคณะกรรมการ
จริยธรรมการวิจัย **(IRB/REC)**

**A. จัดทำตารางประเมินความเสี่ยง
(Risk Matrix)**

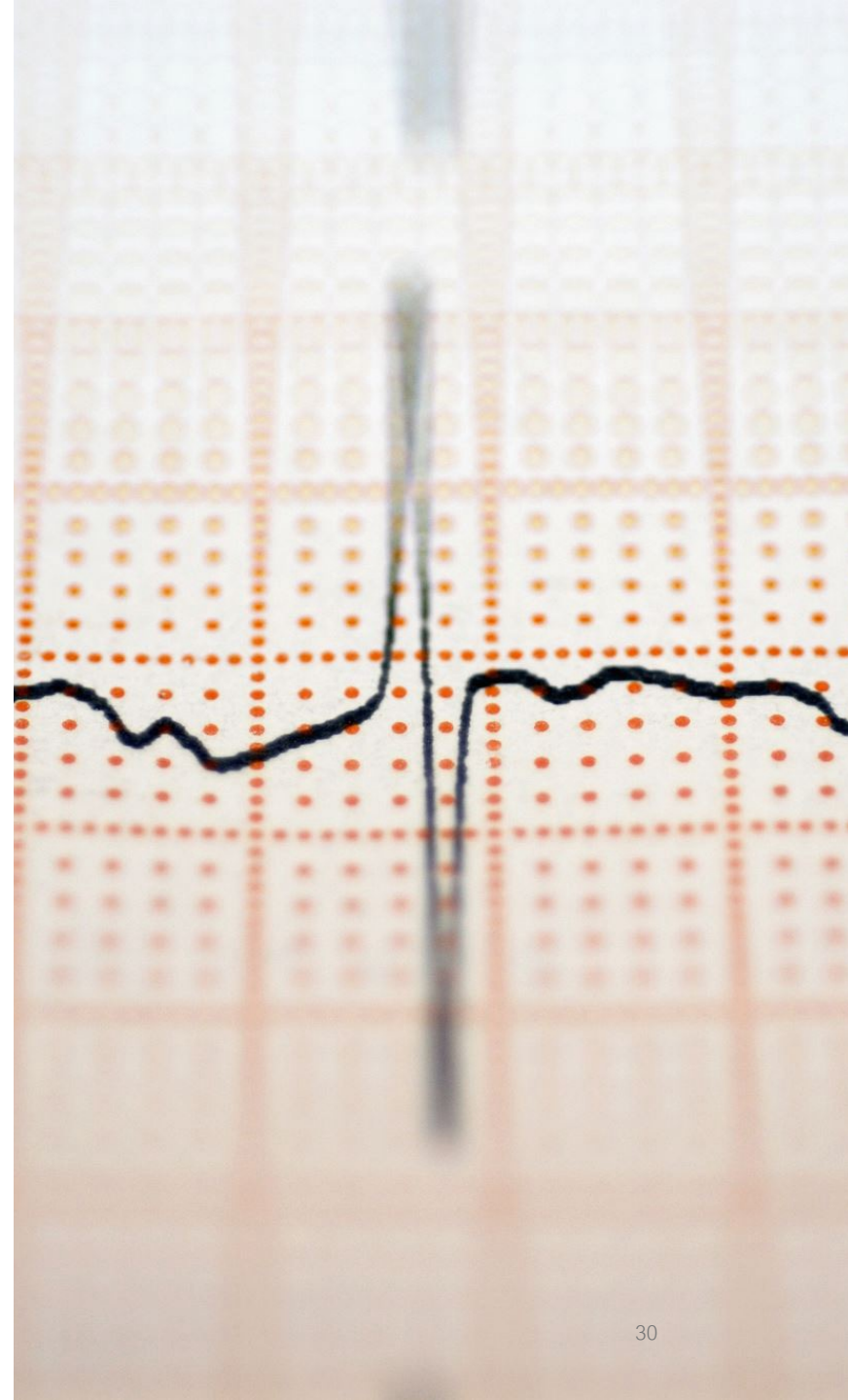
**B. ชี้แจงเหตุผลอย่างชัดเจนว่า
ทำไมแต่ละขั้นตอนจึงมีความ
จำเป็น**

**C. อธิบายมาตรการป้องกันและ
การคุ้มครองผู้เข้าร่วมการวิจัย**

A. จัดทำตาราง ประเมินความเสี่ยง (Risk Matrix)

- ระดับความน่าจะเป็น
(ต่ำ / ปานกลาง / สูง)
× ระดับความรุนแรง

B. ชี้แจงเหตุผลอย่างชัดเจนว่าทำไมแต่ละขั้นตอนจึงมีความจำเป็น

อธิบายความจำเป็นทางวิชาการ/ทางวิทยาศาสตร์

C. อธิบายมาตรการป้องกันและการคุ้มครองผู้เข้าร่วมการวิจัย

การฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์

ระเบียบปฏิบัติด้านการรักษา
ความลับของข้อมูล

แผนการตอบสนองในกรณี
ฉุกเฉินเมื่อผู้เข้าร่วมเกิดความ
ทุกข์ใจหรือภาวะเครียด

ตัวอย่าง
(งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์
(SBS))

การศึกษา: การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุจากกลุ่มชาติพันธุ์
เกี่ยวกับสุขภาพจิตและการสนับสนุนทางสังคม

ความเสี่ยง:

- ความไม่สบายใจหรือความทุกข์ทางอารมณ์
- การละเมิดความลับของข้อมูล
- ประเด็นด้านความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม

มาตรการลดความเสี่ยง:

- ผู้สัมผัสผ่านการเล่น
- ผู้เข้าร่วมสามารถข้ามคำถามได้
- ใช้รหัสประจำตัวแบบไม่ระบุตัวตน
- จัดสถานที่สัมผัสที่เป็นส่วนตัว
- มีที่ปรึกษาทางวัฒนธรรมร่วม

ทบทวนคำถาม

ประโยชน์:

- ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับความต้องการด้านการสนับสนุนของผู้สูงอายุ
- ศักยภาพในการพัฒนาโครงการหรือบริการในชุมชน

References

- American Psychological Association. (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct* (2017 update). <https://www.apa.org/ethics/code/>
- Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2019). *Principles of biomedical ethics* (8th ed.). Oxford University Press.
- Belmont Report. (1979). *The Belmont report: Ethical principles and guidelines for the protection of human subjects of research*. U.S. Department of Health, Education, and Welfare. <https://www.hhs.gov/ohrp/regulations-and-policy/belmont-report/>
- Canadian Institutes of Health Research, Natural Sciences and Engineering Research Council of Canada, & Social Sciences and Humanities Research Council of Canada. (2022). *Tri-Council policy statement: Ethical conduct for research involving humans* (TCPS 2). https://ethics.gc.ca/eng/policy-politique_tcps2-eptc2_2022.html
- CIOMS (Council for International Organizations of Medical Sciences). (2021). *International ethical guidelines for health-related research involving humans*. <https://cioms.ch/>
- Fisher, C. B. (2018). *Decoding the ethics code: A practical guide for psychologists* (4th ed.). SAGE.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2018). *Proposed revisions to the Common Rule for the protection of human subjects in the behavioral and social sciences*. National Academies Press.
- National Institutes of Health. (2016). *NIH policy on the use of social and behavioral research methods*. U.S. Department of Health and Human Services.
- Siebert, J. E. (2009). *Planning ethically responsible research*. In J. E. Siebert & B. Stanley (Eds.), *Ethical issues in research on human participants* (pp. 1–19). American Psychological Association.
- Yip, J., Han, S., & Binkley, C. (2022). Assessing risk in social and behavioral research: Lessons from interdisciplinary approaches. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics*, 17(3), 253–264.